

PSIHANALIZA ȘI SIGMUND FREUD – O PRIVIRE CRITICĂ

Silvia MUNTEANU¹

yonk_1174@yahoo.com

ABSTRACT: This study aims to reveal the way in which is interpreted the science of Freud, presenting some contradictory oppinions. Sigmund Freud named it science, but psychoanalysis was considered a humanistic science or pseudoscience. Although Sigmund Freud does not admits anything else but a scientific foundation, based on research and clinical observation of patients or relatives, the sources of psychoanalysis also comes from culture, philosophy and literature. Psychoanalysis is regarded today as „a kaleidoscope of mirrors” that can be deceitful because of the multiple perspectives displayed, sometimes false ones, some other times reflecting the cruel reality, but nevertheless, harmful.

KEYWORDS: discovery, Freud, psychoanalysis, (pseudo)science, unconsciousness.

Întrebarea *Ce este psihanaliza?* rămâne și astăzi de actualitate în domeniul cercetării științifice, căci această disciplină a fost privită cu rezerve încă de la debut, mai ales când se punea problema dacă este o știință, o pseudoștiință sau o știință umanistă. Părerile au fost și continuă să fie contradictorii și, o dată cu lucrări precum *Cartea neagră a psihanalizei*, coordonată de Catherine Meyer sau *Freud, amurgul unui idol*, de Michel Onfray, se pare că au fost descoperite și alte documente secrete ce dezvăluie fața ascunsă a lui Sigmund Freud și ineficacitatea metodei în comparație cu tehnicile actuale ale terapiei cognitiv-comportamentale. Cum demersul nostru nu este clinic și nu ne propunem să vindecăm vreun pacient sau să stabilim gradul de științificitate al doctrinei freudiene, vom acorda interes modului în care scriitorul postmodern privește și abordează descoperirea epocală a secolului trecut.

Dacă la începuturile ei, psihanaliza își propunea să reprezinte o nouă modalitate de a înțelege și a vizualiza viața sufletească a ființei umane, pe parcursul dezvoltării sale asistăm la o extrapolare a sferei sale de acțiune

¹ Profesor dr. de Limba și literatura română la Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika”, Comănești, județul Bacău.

și în alte domenii, ce au ca centru de interes omul, devenind o adevărată psiho-antropologie și alăturându-se științelor umaniste. Se cuvine a preciza cele două direcții care fac obiectul psihanalizei: în primul rând, există o doctrină, consolidată la nivel teoretic, al cărei scop constă în explicarea și interpretarea interiorității ființei umane ca sistem deosebit de complex, raportându-se simultan la aspecte familiale, psihologice, morale, sociale, culturale, religioase etc.; în al doilea rând, teoria este dublată de o direcție practică, o terapie medicală utilizată în tratarea anumitor boli psihice, o psiho-terapie ce combină aspectele medicale cu cele terapeutice și psihopedagogice.

Termenul „psihanaliză” este indisolubil legat de numele lui Sigmund Freud, întemeietorul acestei discipline, chiar dacă el datează în limba germană încă din 1896, în cuprinsul lucrării *Noi observații asupra psihonevrozelor de apărare*. În 1922, articolul din Enciclopedia, semnat de Sigmund Freud, debutează cu o definiție explicită a acestei noțiuni: „Psihanaliza este denumirea: 1. unui procedeu de investigare a proceselor mentale aproape inaccesibile prin alte metode; 2. a unei metode bazate pe acest tip de investigare pentru tratamentul tulburărilor nevrotice; 3. a unei serii de concepții psihologice dobândite prin acest mijloc și care se dezvoltă împreună pentru a forma progresiv o nouă disciplină științifică”².

Un lector inocent, care caută explicația noțiunii de psihanaliză, va citi într-un dicționar specializat următoarea definiție: „Disciplină creată de Freud și în care se pot distinge trei niveluri: A) O metodă de investigare care constă în esență în punerea în evidență a semnificației inconștiente a cuvintelor, acțiunilor, producțiilor imaginare (vise, fantezme, deliruri) ale unui subiect. Această metodă se bazează în principal pe asocierile libere ale subiectului, asocieri libere care sunt garantul validității interpretării. Interpretarea psihanalitică se poate extinde și la creații umane pentru care nu dispunem de asocieri libere. B) O metodă psihoterapeutică bazată pe acest mod de investigare și având ca specific interpretarea controlată a rezistenței, transferului și dorinței. Acest sens se regăsește în utilizarea termenului psihanaliză ca sinonim cu termenul cură psihanalitică, exemplu: *a întreprinde o psihanaliză (sau, o analiză)*. C) Un ansamblu de teorii psihologice și psihopatologice în care sunt sistematizate rezultatele obținute prin

² Apud Jean Laplanche; J.B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei* (traducere de Radu Clit, Alfred Dumitrescu, Vera Șandor, Vasile Dem. Zamfirescu), București, Humanitas, 1994, p. 314.

metoda psihanalitică de investigare și tratament”³. Cum vremea inocenței a trecut, iar cititorul postmodern are acces la multiple surse de informare, este lesne de descoperit punctele slabe ale psihanalizei și înclinația ei spre hermeneutică. Este de domeniul evidenței faptul că Sigmund Freud a avut talent scriitoricesc, o imaginație deosebită și abilitatea de a cuceri publicul-cititor cu fascinantele-i interpretări. De aceea, se poate considera că psihanaliza este mult mai apropiată de conceptele de imaginar și ficțiune decât de știință.

Deși Sigmund Freud nu admite decât o temelie științifică, ce-și extrage esența din cercetarea și observația clinică a pacienților sau apropiaților și, nu în ultimă instanță, a propriei persoane, izvoarele psihanalizei se întrevăd în domeniul culturii, filosofiei și literaturii. Astfel, bazele epistemologice ale doctrinei psihanalitice se găsesc în filosofia lui Gottfried Leibniz, Johann Herbart, Arthur Schopenhauer, Eduard von Hartmann, Brentano, Fechner, Ernst Brucke și teoriile evoluționiste ale lui Charles Darwin.

Dintre sursele filosofice, ideile lui Schopenhauer, exprimate în opera *Lumea ca voință și reprezentare*, par a prefigura cel mai bine teoriile lui Sigmund Freud. Pentru filosoful german, mobilul central al vieții omului în plan conștient și psihic este voința oarbă; acea voință care acționează ca forță interioară și determină acțiunile umane este de sorginte inconștientă. Deoarece voința este mai puternică decât intelectul, acesta este nevoit să i se supună și să asculte de imperativele ei. Carl Gustav Jung susține afirmația maestrului său, confirmând că Freud l-a citit pe Schopenhauer abia în 1914, după constituirea psihanalizei, dar e de părere că tocmai ideile filosofului l-au determinat să adauge o nouă teorie – principiul morții.

De asemenea, Sigmund Freud a negat cu vehemență orice influență din partea contemporanului său, Friedrich Nietzsche. Într-o recentă abordare critică realizată de Michel Onfray, autorul încearcă să aducă argumente care să infirme mărturiile acestuia cu privire la legătura dintre psihanaliza sa și filozofia lui Nietzsche, precum și o posibilă rivalitate între cei doi. Psihanalistul respingea filosofia pe motiv că ideile filosofice urmează calea intuiției, sunt pure speculații, spre deosebire de teoriile psihanalitice, care au la bază cercetarea științifică: „Așadar, în istoria umanității, potrivit omului cu canapeaua, Nietzsche n-a avut decât intuiții, în timp ce Freud

³ *Ibidem*, pp. 313–314.

a evoluat în lumea științei, acolo unde lucrurile se demonstrează...⁴. Criticul demontează afirmațiile întemeietorului psihanalizei, scoțând la lumină o frază dintr-o scrisoare adresată lui Lothar Bickel (28 iunie 1931), dată la care opera sa era finalizată, dar se simțea dator să se justifice, fiindcă era conștient că ideile sale erau asemănătoare cu ale filosofului, în ciuda voalării printr-un limbaj diferit: „Am refuzat să-l studiez pe Nietzsche cu toate că – ba nu, pentru că – riscam să regăsesc în el intuiții apropiate de cele pe care le explică psihanaliza”⁵. Această confesiune poate constitui și un argument pentru cei care puneau sub semnul întrebării statutul de știință al doctrinei freudiene. Michel Onfray nu ezită să postuleze ideea că Sigmund Freud își postdatează lucrarea sa de referință *Interpretarea viselor* în 1900 „a ales această dată rotundă și inaugurală pentru a da o semnificație ieșirii oficiale a cărții”⁶, anul morții lui Nietzsche, tocmai pentru a lua locul marelui gânditor, ce deschisese secolul cu dispariția sa, în conștiința publicului: „Moartea lui Nietzsche, nașterea nietzscheanismului, începutul freudismului...”⁷

Cunoscător al teoriei evoluționiste a lui Ch. Darwin, fondatorul psihanalizei își arogă aceleași merite ca și predecesorul său, considerând descoperirea sa la fel de importantă pentru omenire. Psihanaliza consideră că evoluția psihică a individului se datorează acestui conflict continuu exercitat între cele trei instanțe psihice, care se finalizează cu noi posibilități de adaptare și echilibru la nivel intern și extern.

Nu trebuie uitat nici faptul că Sigmund Freud utilizează ca principal mijloc terapeutic delicatețea cuvântului, prin intermediul căruia pătrunde în inconștient, optimizând raportul verbalizare-reprezentare a abisului ființei, care își transpune trupul în cuvinte pe parcursul narațiunii. Drept urmare, trebuie menționate și izvoarele literare ale psihanalizei (influența tragediei grecești și cea exercitată de scriitorul Arthur Schnitzler) pentru a argumenta legătura inextricabilă dintre literatură și acest domeniu.

Pornind de la un fond literar relativ redus – mitologia greacă și Biblia – Sigmund Freud se arată admirator al operei lui William Shakespeare și vorbește despre complexul lui Oedip, făcând referiri la Sofocle și Hamlet.

⁴ Michel Onfray, *Freud, amurgul unui idol. Afabulația freudiană* (traducere din franceză de Emanoil Marcu și Vlad Russo), București, Humanitas, 2011, p. 43.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 44.

⁷ *Ibidem*.

Din *Poetica* lui Aristotel, psihanalistul preia noțiunea de *catharsis*, utilizând purificarea obținută prin intermediul tragediei în nevroza de transfer.

Oricine dorește să se inițieze în domeniul instituit de Sigmund Freud trebuie să parcurgă câteva lucrări fundamentale, în care se regăsesc bazele teoretice ale psihanalizei: *Interpretarea viselor* (1899), *Psihopatologia vieții cotidiene* (1901), *Trei eseuri asupra sexualității și Lapsusul și relația sa cu inconștientul* (1905). Adevărata dezvoltare a noii științe se observă între anii 1905 și 1920, când văd lumina tiparului și alte lucrări: *Introducere în narcisism* (1914) și *Complexul lui Oedip*. O anume schimbare de atitudine a lui Freud se remarcă în anul 1920, o dată cu publicarea lucrării *Dincolo de principiul plăcerii*. Pe lângă aceste studii teoretice, Sigmund Freud are meritul de a fi inițiatorul și unei psihanalize aplicate, prin care vrea să demonstreze omniprezența teoriilor sale în celelalte domenii ale culturii, precum literatura, arta, religia, mitologia, morala: *Moise și monoteismul*, *Totem și tabu*, *Inhibiție, simptom, boală* etc.

În ultima vreme se pune des întrebarea dacă psihanaliza a valorificat o influență pozitivă sau negativă asupra culturii secolului trecut, punând în aplicare un mod sistematic de a percepe ființa umană în raport cu propria-i lume lăuntrică. Cert este că a avut un impact puternic asupra culturii secolului al XX-lea, exercitând o influență eliberatoare asupra mentalității timpului. Teoriile lui Sigmund Freud au sedus și fascinat o perioadă îndelungată, până când, o dată cu evoluția științei psihologiei, s-au adus contraargumente științifice menite a demonta demonstrațiile false ridicate la rangul de generalitate. Astăzi s-a ajuns la concluzia că fondatorul psihanalizei a reușit să inducă în eroare prin crearea unei imagini înșelătoare despre puterea vindecătoare a curei psihanalitice „pentru că avea un talent cu totul uimitor de a afirma simultan un lucru și contrariul său”⁸.

Parcurgând traseul regresiv de „la o știință foarte promițătoare la o pseudo-știință foarte înșelătoare”⁹, psihanaliza a decăzut deoarece ea nu a implementat o metodă de aplicare a teoriilor și faptelor descrise la nivel teoretic. Această lipsă a aplicabilității unei metodologii ferme și riguroase a condus inevitabil spre năruirea edificiului freudian, construit de un arhitect care „avea geniu în a formula ipoteze plauzibile, și merita o notă

⁸ Catherine Meyer (coord.), *Cartea neagră a psihanalizei. Să trăim, să gândim și să o ducem mai bine fără Freud* (traducere din limba franceză de Paraschiva Nisioi, Cătălina Farcașu, Adriana Duceac, Alina Hucai), Iași, Editura Sedcom Libris, 2009, p. 48.

⁹ *Ibidem*, p. 55.

maximă”¹⁰. Declinul psihanalizei este evident la nivel mondial, cu excepția Franței și a Belgiei, unde acest domeniu încă deține supremația datorită reticenței de a vedea eficiența terapiilor cognitiv-comportamentale și evoluția farmacologiei.

Deconstruirea mitului psihanalitic a devenit un deziderat al criticii postmoderniste, care revizitează cu luciditate imperiul freudian, evidențiindu-i punctele slabe (nu puține!) și contraargumentând fiecare teorie pe care psihanalistul o prezenta de necombătut. Sub lupa examinatorilor, miturile psihanalitice sunt validate ca ficțiuni, iar realitatea științifică expusă de Sigmund Freud își dovedește fragilitatea. Maestrul psihanalizei nu este considerat la ora actuală un om de știință, așa cum s-a (auto)intitulat, mai curând un scriitor sau un iluzionist capabil a manipula, instituind o lume a iluziei prin puterea magică a cuvântului: „Imaginile virtuale și demultiplicate ale lui Freud, manipulate de iluzioniști abili, sunt aici pentru a seduce, fără însă să și convingă”¹¹.

Psihanaliza a deschis un câmp infinit, denumit inconștient, pe care doar trebuia să-l explorezi, făcând asociații libere între simboluri manifeste și pulsuni latente. Psihanalistul îndeplinea un rol minor. El asculta selectiv (Freud însuși recunoaște imposibilitatea menținerii atenției permanent) și punea întrebări, deseori retorice. Negăsirea unui răspuns favorabil însemna existența unei rezistențe, pe care pacientul nu voia s-o depășească. Dacă psihanalistul sugera o interpretare pe care analizandul o refuza era vorba despre o negare sau un transfer ostil și atunci analistul nu avea nicio vină. Iată sistemul de funcționare a psihanalizei: orice întrebare capătă un răspuns și jocul întrebare-răspuns se poate prelungi la nesfârșit, fără rezultate vizibile sau palpabile. Asemenea inconștientului, un tărâm nevăzut, și psihanaliza se lasă învăluită de o aură de mister și potențiale enigme. Astfel stând lucrurile, Jacques Van Rillaer¹² nu ezită să catalogheze psihanaliza drept o meserie de aur, care, în ciuda evidențelor, „continuă să aibă succes”¹³ pe teritoriul Franței și al Belgiei francofone.

Același Rillaer încearcă să explice puterea de seducție a psihoterapiei făcând o analogie de tip cauză și efect/ profunzime și atracție: cu cât un mister este mai profund, cu atât este mai atractiv și incită la descifrare.

¹⁰ *Ibidem*, p. 65.

¹¹ *Ibidem*, p. 168.

¹² Vezi „Beneficiile psihanalizei”, în Catherine Meyer, *ed. cit.*, pp. 170–187.

¹³ *Ibidem*, p. 186.

În acest mod, inconștientul, ca tărâm al profunzimilor, are drept consecință îndreptarea atenției noastre în mod nemijlocit spre acest domeniu. Analistul atrage atenția și asupra unei afirmații făcute chiar de către psihanalști cu privire la distincția labilă și abia perceptibilă dintre conștient și inconștient, care determină publicul „a crede tot ce vrei în psihologie”¹⁴. În tentativa sa de a demasca viciile deghizate ale ființei umane, Sigmund Freud se înscrie în seria filosofilor La Rochefoucauld, Nietzsche ori Schopenhauer atunci când emite judecăți de valoare precum: individul se caracterizează prin egoism, tendințe narcisiace; pulsiunea sexuală reprezintă mobilul interior al acțiunii omului sau convingerea că o persoană poartă o mască și față de sine însuși, disimulând motivele veridice ale actelor sale. Descoperitorul sufletului explică inconștientul, pentru profani, în „termeni spațiali”¹⁵, potențându-i astfel misterul prin jocurile de cuvinte și construind imaginea unui adevărat labirint interior în care poți rătăci la nesfârșit.

Persistă întrebarea dacă psihanaliza este o știință, iar răspunsurile, bine argumentate, vin să invalideze calitatea inițială atribuită de părintele ei. „Psihanaliza este o știință umanistă (o «hermeneutică»)”¹⁶ sau o pseudo-știință, capabilă a interpreta și a descifra sensuri ascunse, fără însă a putea fi verificate rezultatele, în sensul strict al canonului științific. Potrivit opiniei lui Karl Popper, care excludea psihanaliza din categoria științelor, calitatea fundamentală a acestei discipline este de a „seduce, având în vedere aparenta sa putere explicativă. Ea acționează ca o conversie intelectuală, ca o revelație care va permite să descoperiți un nou adevăr ascuns privirii celor care nu erau încă inițiați”¹⁷. Detractorii lui Freud îi recunosc doar imaginația și elocvența ce l-au ajutat să redacteze definiții atrăgătoare, dar incomplete, imprecise, ambigue, de aceea îi impută falsitatea afirmațiilor cu privire la rezolvarea cazurilor analizate. Simplificând, plâsmuirile psihanalistului îi conferă statutul de pseudo-om de știință, pseudo-hermeneut, iar doctrina sa trebuie calificată o pseudo-hermeneutică.

O altă interpretare a psihanalizei este aceea de „psihologie filosofică”¹⁸, deoarece ea folosește un limbaj elevat, vizibil influențat de literatură și

¹⁴ Apud Catherine Meyer, *ed. cit.*, p. 189.

¹⁵ *Ibidem*, p. 200.

¹⁶ *Ibidem*, p. 276.

¹⁷ *Ibidem*, p. 277.

¹⁸ *Ibidem*, p. 362.

filosofie, și etalează interpretări enigmatice, menite a descumpăni pe cel analizat. Cel care excelează în acest domeniu este Lacan, psihanalistul cu un discurs greu de decodificat datorită încifrării mesajului prin „tactica interpretărilor sibiline”¹⁹, care-i permiteau să enunțe orice, lăsând pe alții să descifreze sensul profund al zicerilor sale. Pentru el, psihanaliza era o vocație, izvorâtă din interiorul ființei și practică fără a respecta vreo regulă strictă, ci doar glasul lăuntric, mai puternic decât orice instituție profană.

Prin îndârjirea cu care este contestată, psihanaliza se înscrie în categoria domeniilor controversate, supuse unei reevaluări continue pentru a i se stabili un statut rigid. Paradoxal, tocmai aceste tentative, în loc să o marginalizeze, o readuc permanent în discuție și Sigmund Freud rămâne pilonul la care ne raportăm inevitabil, atunci când vine vorba de inconștient. Opera lui rămâne un teren fertil, supus criticismului postmodernist, care își asumă rolul de a demitiza un mit fondator al inconștientului, pentru că acest spațiu refuză a-și deschide porțile unei cercetări palpabile. De aceea, interpretările freudiene, bazate pe cuvânt și, implicit, subordonate unor sensuri multiple, sunt vulnerabile și permit re-interpretări.

Michel Onfray desființează una câte una teoriile lui Sigmund Freud, plasându-l practic sub zodia impostorilor. Demersul criticului are drept scop coborârea psihanalistului, și a psihanalizei în genere, de pe pedestalul idolilor umanității prin demascarea modului în care Freud, un ins avid de bani, faimă și putere, construiește un castel de nisip, botezat psihanaliză. Și, mai presus de orice, susține răspicat că este situat pe tărâmul științei. Or, acest lucru nu este posibil, în primul rând pentru că Freud pune la temelia științei autoanaliza personală, pe care o ridică la rangul de generalitate. În al doilea rând, limbajul cu care operează când descrie principiile funcționării vieții psihice este metaforic, iar metafora nu trebuie confundată cu expresia realității.

Chiar dacă Sigmund Freud se considera un om de știință, speculațiile teoretice și interpretările personale îl contrazic și-l alătură mai degrabă filosofilor, pe care acesta îi respingea constant și nega orice afiliere între știința sa și intuiția filosofiei. Tocmai ceea ce apăra Freud, forța cuvântului, constituie argumentul suprem ce-l îndepărtează de domeniul științei propriu-zise și-l apropie de științele umaniste. Puterea magică a cuvintelor

¹⁹ *Ibidem*, p. 378.

de a distruge sau a construi instituie o lume iluzorie, la fel ca și ficțiunea, de aceea capacitatea lor curativă este pusă sub semnul îndoielii. Intuiția sa creează într-adevăr un nou univers ce are în centru propria biografie, nicidecum o nouă știință și un univers inventat prin cuvinte nu este decât apanajul filosofului sau al scriitorului. Luând în considerație raportul dintre metaforă și realitate – metafora se poate schimba, în timp ce realitatea rămâne – i s-ar putea acorda psihanalizei statutul de psihologie literară: „Freud n-ar putea recunoaște mai clar că psihanaliza ține de psihologia literară – exact ca aceea folosită de Proust”²⁰.

Pretenția fondatorului noii științe de a revoluționa omenirea prin descoperirea inconștientului și de a despica istoria în două perioade distincte – înainte și după Freud – dezvăluie deopotrivă aroganța și afabulația freudiană. Nedepășind specia de autobiografie, fabuloasa lucrare *Interpretarea viselor* nu face decât o introspecție analitică a propriilor vise, ceea ce o îndepărtează evident de domeniul științific. Concluziile sale științifice se întemeiază pe povești folclorice, ziceri populare sau cultura străveche, așa cum este cazul interpretării sintagmei „Sigi de aur”²¹, care înnobilează sensul materiei fecale și relația mamă-copil, mama fiind transfigurată în ursitoarea ce-i prezisese viitorul său de aur încă din prima copilărie. Așadar, o mitologie personală poate fi considerată știință?

Interesantă este și imaginea omului Sigmund Freud, conturată cu tușe groase din corespondența privată (cu Fliess), ținută departe de ochii publicului până acum, care dezvăluie o persoană cu grave probleme de sănătate fizică și mentală, suferind de migrenă, sângerare nazală, probleme intestinale, umoare depresivă, eșec sexual, oboseală, somatizare, secătuirea inspirației, isterie, afecțiuni ce l-au chinuit pe tot parcursul vieții și unele dintre ele fiind reminiscențe ale dependenței de cocaină, ce persistase mai bine de zece ani. Se naște astfel întrebarea firească: care e adevăratul Freud? Cel ce face confesiuni apropiatilor în scrisorile personale sau cel care își construiește o imagine de legendă, protejat de o aură pe măsura descoperirii sale?

Lumea creată de Freud funcționează după legi inventate de el și ridicate la rangul de tehnică terapeutică. Celebrul divan este un fel de *cover zburător* a cărui menire este de a transporta pacientul pe un alt tărâm, întunecat și amenințător, în care pacientul face cunoștință cu dublul său lăuntric.

²⁰ Michel Onfray, *op. cit.*, p. 219.

²¹ *Ibidem*, p. 103.

Unica lege o reprezintă cuvântul: cuvântul pacientului cu rol purificator și cuvântul psihanalistului, ce funcționează ca diagnostic, medicament, sfat, dicton și lege universală: „Așa spune Freud, așa scrie Freud, așa gândește Freud, așa crede Freud – deci e adevărat”²². Deoarece implică subiectivitate, interpretarea personală este departe de obiectivitatea și metodele de investigare specifice unei veritabile științe, care își deconspiră descoperirea numai în urma unor experimente solide, cu rezultate verificabile și de netăgăduit.

Principiul de funcționare al psihanalizei pare a fi hazardul, căci atât psihanalistul, cât și pacientul merg pe căi nesigure, tatonând cauzele simptomelor și eventualele remedii. Lumea plăsmuită de psihanalist, înzestrată cu valențe magice, nu are nicio legătură cu principiul realității, nici dacă ne referim la cazurile clinice pe care le prezintă drept reușite, subliniind izbânda curei psihanalitice de a vindeca isteria, psihoza sau nevroza. Celebrii pacienți, micul Hans, Dora, Omul cu șobolani, Omul cu lupi, Anna O., declarați vindecați „din belșug pe hârtie”²³, se pare că nu au scăpat niciodată de simptome, dar, în termeni psihanalitici, ei au suferit de o recidivă. Lumea tenebrei, fiind imprezvizibilă, poate reactiva oricând un simptom refutat, care vrea să pătrundă în conștient. Și cu o asemenea explicație facilă evită să-și asume vreo responsabilitate cu privire la ineficiența tehnicii inaugurate cu atâta certitudine.

Potrivit concepției ilustrate de Michel Onfray, psihanaliza, în ciuda atâtor inexactități și a ineficienței terapeutice, s-a impus în plan teoretic și practic datorită următoarelor cinci motive: întâietatea lui Freud în impunerea sexului în mentalitatea occidentală; capacitatea de a impune noua doctrină ca o organizație militantă și ierarhizată; promovarea, asemenea religiei, a unei viziuni globale asupra lumii. Teoriile antifilosofului Freud au sedus elita intelectuală europeană, mediatizarea prin intermediul freudo-marxismului.

Lui Freud i se aduce acuzația de a-și fi creat propriul mit. Având conștiința talentului său de a manipula prin cuvântul scris, a elaborat sute de pagini care seduc cititorul naiv, prins în capcana unei comprehensiuni facile a unor probleme acute asupra cărora meditează orice spirit uman la un moment dat. Opera sa se citește asemenea unui roman în care personajul principal este Freud, iar personaje secundare câteva nume celebre:

²² *Ibidem*, p. 292.

²³ *Ibidem*, p. 290.

micul Hans, Anna O., Omul cu șobolani. Intriga se constituie din încercarea de a descifra inconștientul și pe parcursul studiilor sale lectorul descoperă poarta de acces spre acest tărâm necunoscut și fascinant. Totul pare atât de simplu încât oricine este tentat a urma o cură sau, (de ce nu?) să devină psihanalist. Și sub aparența simplității, psihanalistul a fost decretat un autor „care se citește în tren”²⁴, pentru că teoriile sale derulează imaginile inconștientului cu fugacitatea unor peisaje pe care le vizionăm din mersul trenului. O literatură pe placul bunicilor, asta a devenit pentru cercetătorii contemporani doctrina lui Sigmund Freud.

Filozofie a lui Sigmund Freud sau nu, psihanaliza – această „știință între științe”²⁵ cum ar fi vrut-o întemeietorul ei – continuă să influențeze mai puțin la nivel terapeutic și mai mult în domeniul literaturii, atât în rândul scriitorilor, cât și cel al criticilor dornici să afirme sau să infirme adevărul teoretizat de întemeietorul acestei doctrine.

Bibliografie:

- [1] Laplanche, Jean; J.B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei* (traducere de Radu Clit, Alfred Dumitrescu, Vera Șandor, Vasile Dem. Zamfirescu) București, Humanitas, 1994.
- [2] Meyer, Catherine (coord), *Cartea neagră a psihanalizei. Să trăim, să gândim și să o ducem mai bine fără Freud* (traducere din limba franceză de Paraschiva Nisioi, Cătălina Farcașu, Adriana Duceac, Alina Hucăi), Iași, Editura Sedcom Libris, 2009.
- [3] Onfray, Michel, *Freud, amurgul unui idol. Afabulația freudiană* (traducere din franceză de Emanoil Marcu și Vlad Russo), București, Humanitas, 2011.

²⁴ *Ibidem*, p.166.

²⁵ *Ibidem*.